

USMONIYLAR DAVLATINI BUYUK QILGAN G'OYA
(QIZIL OLMA II)

Umidjon Xayrullayev

Osiyo Xalqaro Universiteti tarix fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10694367>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Usmoniylar davlatini buyuk qilgan g'oya haqidagi ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: "Qizil olma", To'pqopi, O'g'uzlar, Xazar xoqon, Alparslon, Onadulu, Sulton Salim, Fotih Sulton, Otranto, Qoziaskar, Vena, Manzikert.

THE IDEA THAT MADE THE OTTOMAN STATE GREAT
(RED APPLE II)

Abstract. This article contains information about the idea that made the Ottoman state great.

Keywords: "Red apple", Topqopi, Oguzlar, Khazar Khagan, Alparslan, Onadulu, Sultan Salim, Fatih Sultan, Otranto, Qaziaskar, Vienna, Manzikert.

ИДЕЯ, КОТОРАЯ СДЕЛАЛА ОСМАНСКОЕ ГОСУДАРСТВО ВЕЛИКИМ
(КРАСНОЕ ЯБЛОКО II)

Аннотация. В данной статье содержится информация об идее, сделавшей Османское государство великим.

Ключевые слова: «Красное яблоко», Топкопи, Огузлар, Хазарский каган, Алпарслан, Онадулу, Султан Салим, Фатих Султан, Отранто, Казиаскар, Вена, Манцикерт.

Tarixda olti asrdan ko'proq vaqt davomida hukmronlik qilgan Usmoniy turklar davlatida butun dunyoni islom bayrog'i ostida birlashtirib yagona turkiy davlat qurish g'oyasi ilgari surilgan.

Bu g'oyaning nomi "Qizil olma" dir. Hattoki usmoniylar mashhur To'pqopi saroyidan topilgan bir albomda usmoniy hukmdorlar tasvirlangan bo'lib sultonlarni ba'zilar qo'llarida biror bir olma bilan tasvirlangan¹. Usmoniy turklar davlati zaiflashganida Qizil olma g'oyasi unutildi va XX asr boshlaridan turkchilik oqimi va milliy mafkurasiga aylanib qaytadan shakllandi².

Qizil olma motivi turklar orasida juda qadimgi e'tiqod va urf-odatlariga asoslangan.

Yenisey bitiklarida aytilishicha, o'g'uzlar Enasoy bo'yida yashagan o'g'uzlar, Har doim bu yerdan g'arbga olib borgan kuch Qizil olma edi. O'g'uzlar Xazar xoqonining o'tovida hokimiyatning ramzi bo'lgan oltin to'pni qo'lga kiritish maqsad qilindi³. Saljuqiylar hukmdori Alparslon Qizil olmasi Onadulu bo'lgan. Shuning uchun ham Manzikert jangiga kirgan. Ertug'rul G'oziy va Murod I Hudavendig'orning qizil olmalari Alparslonnikidan farq qilmasdi, faqat g'arbga qarab uzoqlashardi⁴.

Fotih Sulton Mehmet Otrantoni bosib olgach, Italiyaning ichki qismlarini zabt etishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Ushbu maqsadga erishish uchun italyan va yunon tillarini biladigan

¹ Orhan Şaik Gökyay. Kızılelma.:Istanbul-2002. S. 560

² Fatih Özdemir. KIZIL ELMA'YI ARAYAN ÜÇ YAZAR: ÖMER SEYFETTİN, ZIYA GÖKALP, RAGİP ŞEVKİ YEŞİM.: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/5 Fall 2008. S 505

³ Orhan Şaik Gökyay, "Kızılelma", İslâm Ansiklopedisi, Cilt 25, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2002, s.560.

⁴ Nevzat Kösoğlu, "Kızılelma", Türkler, Ed. Hasan Celâl Güzel, 2. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.857.

Umar ismli kishini Italiyaning ichki qismiga josuslik qilish maqsadida yuborgan. Bir qancha adabiyot va manbalarda “Qizil olma” ning josular orasidagi parol ekanligini keltiriladi⁵. Fotih sulton zaharlanganidan so’ng tez orada vafot etadi va “Qizil olma” yang fath hududiga ko’chadi.

Yovuz Sulton Salim esa eng qisqa fursatda eng keng qamrovli istilolarni amalga oshirib, xalifalikni qabul qilib, qizil olmaga erishdi. Kunlarning birida sulton Sulaymon qonuniy harbiy yurish oldidan qarorgohida o’tirgan vaqtda tashqaridan yanicharlarning “Qizil olmaga” degan hayqiriqlari eshitildi. Shu vaqtda sulton Sulaymon “Qizil olma” qayerdaligi xayoliga keldi, va ming martalab nomini eshitgan bu mamlakat qayerdaligi haqida fikr yuritdi va atrofidagi Mehmet Poshsho, Ayoz Poshsho, Iskandar Poshsholardan so’radi lekin tayinli javob ololmadi.

Qoziaskarlar “Qizil olma”ning xalq tomonidan to’qib chiqarilgan bir afsona ekanligini bu haqda na shariatda na ilmda biror asos yo’qligini iddao qildilar. Shundan so’ng sulton Sulaymon uch askarni huzuriga chaqirtirdi va ulardan “Qizil olma” qayerdaligini so’radi. Uchala askar ham “Qizil olma” podshohimiz bizni zafarga boshlaydigan yer uning qayerdaligini faqat podshohimizning o’zi biladi deb javob berishadi. Sultonning Qizil olmasi Vengriya va Vena edi⁶.

Har bir usmonli hukmdorining o’z “Qizil olma”si bo’lib bu g’oya bir hukmdordan ikkinchisiga meros bo’lib o’tavergan.

REFERENCES

1. Fatih Özdemir. KIZIL ELMA’YI ARAYAN ÜÇ YAZAR: ÖMER SEYFETTİN, ZIYA GÖKALP, RAGİP ŞEVKİ YEŞİM: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/5 Fall 2008.
2. Orhan Şaik Gökyay. Kızılelma.:Istanbul-2002
3. Orhan Şaik Gökyay, “Kızılelma”, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 25, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2002
4. Ragıp Şevki Yeşim, Kızılelma, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.
5. Бобохусенов, А. (2024). ИСТОРИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ БУХАРСКОГО ОАЗИСА. СОВРЕМЕННАЯ НАУКА И ИССЛЕДОВАНИЯ, 3(2), 634–640. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10667247>
6. Бобохусенов, А., и Ганиев, Х. (2024). ПРОБЛЕМЫ ПРОИСХОЖДЕНИЯ САКСКОЙ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ. СОВРЕМЕННАЯ НАУКА И ИССЛЕДОВАНИЯ, 3(2), 641–645. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10667306>
7. Akmal B. (2024). THE GREAT WALL OF THE EARLY MIDDLE AGES - KANPIRAK WALL. *Modern Science and Research*, 3(1), 694–698. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28381>
8. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHSINING ANTIK DAVRI SHISHA BUYUMLARI. *TADQIQOTLAR*, 25(2), 208–211. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/307>
9. Bobohusenov Akmal Ashurovich. (2023). THE MATERIAL CULTURE OF THE TOMBS OF THE ANCIENT AND EARLY MEDIEVAL PERIOD. *International Journal*

⁵ Ragıp Şevki Yeşim, Kızılelma, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971. S 22

⁶ Ragıp Şevki Yeşim, Kızılelma, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971. S 36

- Of History And Political Sciences*, 3(11), 24–29.
<https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-06>
10. Shokir o'g'li, S. U. (2023). MAHALLANING JAMIYAT IJTIMOYIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI. Научный Фокус, 1(6), 369-371.
 11. Sadullayev, U. (2024). THE NEIGHBORHOOD IS THE CRADLE OF VALUES. *Modern Science and Research*, 3(1), 607–613. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28343>
 12. Sadullayev, U. (2023). ABOUT THE EMERGENCE OF THE CONCEPT OF NEIGHBORHOOD. *Modern Science and Research*, 2(12), 722-727.
 13. Sadullayev Umidjon Shokir O'g'li. (2023). THE IMPORTANCE OF THE MAHALLA SYSTEM'S REFORMATIONS IN NEW UZBEKISTAN. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 25–30. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue10-05>
 14. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li. (2023). The History of the Creation and Formation of the Neighborhood. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 480–485. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2142>